

EEN LESJE EMPATHIE

Hoe leer je ooit de mens achter de patiënt kennen, als je deze tijdens de opleiding niet ‘in het wild’ tegenkomt? Studenten Matthijs Bosveld en Sjim Romme bedachten zelf een project om studenten een kijkje te geven in de belevingswereld van de patiënt.

Omschrijf jezelf in drie woorden’, vraagt Matthijs Bosveld, tweedejaarsgeneeskundestudent, aan het gezelschap dat zich heeft verzameld in een collegelokaal van de Maastrichtse universiteit. Ze kennen elkaar nog niet. In een halve kring zitten chronisch zieke patiënten, samen met eerste- en tweedejaarsstudenten geneeskunde en gezondheidswetenschappen. Ze doen mee aan een bijzonder studentenproject ‘Mens achter de patiënt’ (MAP), dat deze dinsdagmiddag voor de tweede keer wordt gehouden. Matthijs bijt het spits af. Hij noemt zichzelf ‘sociaal, optimistisch en ondernemend

slash avontuurlijk’ en kijkt vragend naar de anderen. Jolande, een blonde vrouw in een rolstoel reageert: ‘Actief, ik ben altijd een ontzettend actief persoon geweest. Verder ben ik precies, ik houd van netheid. En sociaal, ik heb graag oog en oor voor anderen. Daarom vind ik dit ook zo’n goed initiatief.’ MAP, het initiatief waarnaar Jolande verwijst, is een kort onderwijsblok dat bedacht en

HET GAAT NIET OM ‘DOKTERBASHING’

Sjim Romme (rechts) en Matthijs Bosveld, studenten geneeskunde en initiatiefnemers van het project Mens achter de patiënt.

Deelnemers aan het project Mens achter de patiënt. Geneeskundestudenten horen hier hoe het dagelijks leven van een patiënt eruit ziet.

'IK DENK DAT IK VEEL KAN LEREN VAN ECHTE PATIËNTEN'

opgezet is door Matthijs Bosveld (19) en Sjim Romme (20), derdejaarsbachelor-student gezondheidswetenschappen. Het doel is empathie bij aanstaande zorg-professionals te stimuleren. Wat heeft de ziekte voor impact op het dagelijks leven van de patiënt? Hoe is het om te koken met één hand, om in de supermarkt nergens bij te kunnen, om negen artsen achtereen te hebben gezien die niet met elkaar hebben overlegd?

Afhankelijk

Sjim zit achterin, hij volgt hoe het gesprek verloopt. Het traject bestaat uit drie bijeenkomsten. Later worden patiënt-studentkoppels gevormd. Het duo zal een aparte afspraak maken, en de patiënt mag zeggen wat ze gaan doen. Maar zover is het nu nog niet.

Matthijs vraagt de deelnemers waarom ze meedoen. Marijn (student): 'Ik kom eigenlijk nooit patiënten tegen, alleen neppatiënten, dat is toch anders. Ik denk dat ik veel kan leren van echte patiënten.' Lotty (patiënt) wil 'kijken wat ze kan bijdragen', zegt ze. 'Wat ik nu ben, dat was ik niet. Ik ben daar nog steeds kwaad over. Ik heb zelf twaalf jaar in de zorg gewerkt, toch is het raar als het je overkomt dat je afhankelijk wordt. Dat je wordt uitgescholden als een kind omdat je de wc niet hebt gehaald.' De deelnemers luisteren stil.

Ook Marly, patiënt, heeft minder prettige ervaringen. Artsen die vooral óver haar besloten, 'niet mét mij'. Nu heeft ze 'gelukkig' een andere dokter. 'Een wereld van verschil. Hij vraagt verder.' Lucas, student, wil weten waarom Marly niet eerder van arts was gewisseld. 'Daartoe was ik niet in staat.' Patiënt Jolande: 'Je bent al blij dat je wordt geholpen. Ik kreeg zelf pillen tegen epilepsie, de verkeerde medicijnen –

maar ik slikte ze toch. Ik had de energie niet om er tegenin te gaan.'

Wat kan een arts in zo'n geval doen, willen de studenten weten. 'Niet alleen volgens het boekje werken', zegt Jolande beslist. 'Laat iemand uitpraten. Ze maakten mijn zinnen af, dat moet je niet doen.' Marly voegt toe: 'Je wilt het gevoel hebben dat ze samen met je een beslissing nemen.'

Vuistslag

Empathie is een lastig begrip, daarover zijn de deelnemers het eens. Wanneer sla je de plank mis? Jolande: 'De arts vertelde me dat ik een hersentumor had van 3,5 centimeter. Zo'n mededeling verwachtte ik niet, het trof me als een vuistslag.' Hoe moet je als arts zoiets goed zeggen? 'Er is maar één manier: zeggen. Mijn arts wachtte daarna mijn reactie af en zag dat het me raakte. Ik had net het jaar ervoor mijn vriendin begraven, overleden aan een hersentumor. De arts ging koffie met me drinken, terwijl ze eigenlijk een andere patiënt had – ik zag hem wachten op de gang.

EMPATHIE IN DE OPLEIDING

Empathie is een hot topic in de verschillende geneeskunde-opleidingen. Het is vanzelfsprekend en belangrijk, vinden opleiders. Toch valt er nog wel wat te winnen. Hoogleraar medisch onderwijs Gerda Croiset (VUmc) riep een paar jaar geleden in haar oratie op tot 'meer balans in het verwerven van kennis en

empathie in ons onderwijs'. Croiset stelde dat een goed ontwikkeld empathisch vermogen 'onontbeerlijk' is voor een arts. Uit onderzoek blijkt evenwel dat dit vermogen gedurende de studie afneemt, met een daling tijdens de klinische fase. Verklaringen volgens Croiset: studenten zijn jong en kwetsbaar,

tv-series geven een idealistisch beeld van de zorg en van specialisten. De harde werkelijkheid is dat zij worden geconfronteerd met ziekten, lijden, de dood. Ze moeten keihard werken, hebben slaapgebrek en weinig tijd om tot rust te komen. Opvallend is dat afname van empathie alleen in de geneeskundeopleiding

optreedt. Bij studies zoals psychologie en economie neemt het empathisch vermogen juist toe.

meer info
facebook.com/MAPmaastricht
mensachterdepatient.nl

Nina en Nathalie, studenten geneeskunde en deelnemers aan het project Mens achter de patiënt, op pad met een patiënt (rechts).

'JE WILT HET GEVOEL HEBBEN DAT ARTSEN SAMEN MET JE EEN BESLISSING NEMEN'

Toch koos de dokter even voor mij, dat heb ik als zeer positief ervaren', zegt Jolande.

Lucas (student): 'Er zijn natuurlijk veel verschillende patiënten. Hoe weet je nou waar hij behoefte aan heeft?' Marly zegt nuchter: 'Je kunt het ook gewoon vragen.' Aan het eind van de bijeenkomst worden de koppels student-patiënt gevormd. De chronische patiënten geven de aanstaande artsen en gezondheidswerkers tips: 'luister goed', 'wees niet bang om vragen te stellen', 'laat stiltes gewoon toe' en: 'wees benieuwd naar elkaar'.

Dat zijn ook de lessen die Anouk (20), tweedejaarsstudent geneeskunde, heeft overgehouden aan deelname aan MAP. 'Ik werd gekoppeld aan een jonge jongen die een hersenbloeding had gehad. Ik vond het heftig om te horen wat zo'n

ervaring met iemand doet. Je merkt dat je belevingswereld zo verschilt. Je kunt het niet oplossen, maar je kunt luisteren en nagaan wat bij hem past.'

Let wel, zeggen Matthijs en Sjim tijdens de pauze, het gaat ze er met dit project niet om artsen te 'demoniseren' of aan 'dokterbashing' te doen. Ze hopen alleen dat aanstaande dokters zich wat bewuster worden van de positie en de gevoelens van een patiënt. ●

DE JONGENS ACHTER MAP

'Mens achter de patiënt' ontstond in een studentenhuus in Maastricht. Matthijs Bosveld en Sjim Romme, sinds anderhalf jaar huisgenoten, bleken dezelfde interesses te hebben. Sjim: 'Er was een klik.' Matthijs: 'Ik had college gehad, waarin een patiënt tegen ons zei: "Zie mij als mens. Toon eens wat empathie." Dat zette me aan het denken.' Sjim: 'Dat sloot aan bij wat ik had gemerkt. Wij hebben tijdens onze opleiding gezondheidswetenschappen weinig contact met patiënten. Later moet ik ze gaan managen, maar nu kom ik helemaal niet met ze in aanraking. Dat is toch vreemd.'

Het is niet dat 'de patiënt' geen onderdeel is van hun curriculum. 'Maar dat blijft simulatie', zegt Sjim. 'Je oefent gesprekken met neppatiënten', verduidelijkt Matthijs. Na een spontane brainstormsessie in hun studentenhuus, bedachten ze: 'Is het niet mooi als aanstaande zorgprofessionals vroeg in de opleiding kennismaken met patiënten? Echte mensen dus?' Ze stapten met hun idee naar de Universiteit Maastricht, naar docent Marijke van Santen en opleider Jan van Dalen van Skillslab, waar studenten onder andere medische communicatieve vaardigheden leren. Die reageerden positief. Van Dalen: 'MAP is een

uitzonderlijk project, juist omdat het geheel zelfstandig is opgezet door twee studenten. Het komt wel vaker voor dat studenten met iets naar voren komen, maar ze zijn zelden zo voortvarend en serieus als deze twee.' De meerwaarde van een ontmoeting met een échte patiënt, ten opzichte van trainingen met simulatiepatiënten is de authenticiteit, zegt hij. 'Deze mensen met hun verhalen zijn echt. Dat maakt indruk.' Volgens Van Dalen is een project als dit met name nuttig in het begin van de opleiding: 'Dan staan de studenten er nog echt voor open. Later hebben ze meer kennis en kijken ze al anders naar een patiënt.'

Bovendien zien ze in latere leerjaren ook patiënten, onder meer met zorgstages. November 2015 begon de eerste pilot met acht studenten en acht patiënten. Dit voorjaar vond de tweede serie plaats. Er is belangstelling van onderwijsinstellingen elders in het land, maar de initiatiefnemers willen hun project eerst verder ontwikkelen.

Matthijs Bosveld en Sjim Romme geven een presentatie over 'Mens achter de patiënt' op het jaarlijkse congres van de Nederlandse Vereniging voor Medisch Onderwijs, medio november. Een link naar het congres vind je onder dit artikel op artsinspe.nl.